

УДК 581.526.32

Гроховська Ю.Р. (Україна, Рівне)

ВОДНА ФЛОРА СТИР-ГОРИНСЬКОЇ ЧАСТИНИ БАСЕЙНУ ПРИП'ЯТІ

Мета роботи – аналіз систематичної і екологічної структури водної флори Стир-Горинської частини басейну річки Прип'ять, особливостей її антропогенної трансформації. Гідроботанічні дослідження проводили у 2010-2014 рр. за загальноприйнятими методиками (Абакумов В.А., 1983), переважно в межах Рівненської області. Обстежено середні і малі річки, озера і стариці, водосховища і стави, загалом понад 50 водних об'єктів.

На підставі власних польових досліджень, а також на основі опрацювання літературних джерел, гербарних матеріалів і архівних даних встановлено, що водна флора регіону налічує щонайменше 107 видів судинних рослин, які відносяться до 62 родів і 30 родин. Це становить 3,9% видів, 14,5% родів і 32% родин від їх загального числа у світі за оцінками Распопова и др. (2011) і 4,1% видів, 15% родів, 38% родин за зведенням Chambers at all. (2008).

У загальному видовому складі водної флори 104 види належать до відділу Magnoliophyta, решта – спорові судинні рослини. Спектр десяти провідних родин утворюють Сурегасеае, Potamogetonaceae, Роасеае, Ranunculaceae, Агасеае, Туфхасеае, Hydrocharitaceae, Plantaginaceae, Аріасеае, Lentibulariaceae, які об'єднують понад дві третини видів. Сім родин з вказаного переліку входить у спектр провідних родин світової водної флори (Распопов и др., 2011).

За класифікацією Папченкова В.Г. (1985, 2000) екологічну структуру водної флори представляють три екотипи: гідрофіти, гелофіти і гірогелофіти. Справжні водні рослини – гідрофіти, – 43 види (40%). Екотип поділяється на чотири екологічні групи: занурені укорінені з плаваючим листям (9 видів), або без нього (22), а також вільноплаваючі на поверхні води (5) або у її товщі (7). До гелофітів відносяться 16 видів (15%). Екотип поділяється на дві екологічні групи: низькотравні і високотравні (по 8 видів). Гірогелофітів у досліджуваній флорі нараховується 48 видів (45%). Частка гідрофітів у окремих фізико-географічних зонах коливалася від 16% до 21%, гелофітів – близько 8%, гірогелофітів від 45% до 51%. Найвище видове багатство водної флори за більшістю екологічних груп зафіксовано у межах Волинського Полісся.

У водних екосистемах регіону трапляються вісім раритетних видів рослин, які занесені до «Червоної книги України» (2009): *Aldrovanda vesiculosa*, *Cladium mariscus*, *Eleocharis mamillata*, *Isoetes lacustris*, *Juncus bulbosus*, *Nymphoides peltata*, *Utricularia minor*, *U. intermedia*. З них один вид є рідкісним (*Aldrovanda vesiculosa*), а решта видів вразливі. Згідно категорій Червоного списку водних макрофітів України (Дубина и др., 1993), виявлено представників п'яти категорій: В2 – *Isoetes lacustris*, *Potamogeton rutilus*, *Myriophyllum alterniflorum*; С1 – *Potamogeton alpinus*, *Cladium mariscus*; С2 – *Wolffia arrhiza*, *Nymphoides peltata*, *Sparganium minimum*, *Aldrovanda vesiculosa*; С3 – *Calla palustris*, *Nymphaea alba*, *N. candida*, *Nuphar lutea*, *Ceratophyllum submersum*, *Potamogeton gramineus*, *P. praelongus*, *Hottonia palustris*, *Utricularia intermedia*, *U. minor*, *Callitriche palustris*; С4 – *Berula erecta*.

В складі водної флори є шість видів адвентивних рослин або 5,6% від загального видового складу: археофіт *Acorus calamus*, кенофіт *Elodea canadensis* та чотири еукенофіти – *Vallisneria spiralis*, *Glyceria striata*, *Zizania latifolia*, *Typha laxmannii*.

Більшість раритетних видів водних рослин поширені лише у поліській частині регіону, в межах зон Волинського і Житомирського Полісся. Тут рослинний світ зазнав найбільшого перетворення в 70-80 рр. минулого століття у період масштабного осушення боліт та їх освоєння. За даними «Червоної книги України» (2009), саме меліоративні роботи є основною причиною змін чисельності більшості раритетних видів водної флори. Окрім меліоративних робіт і розорювання території водозборів, істотний вплив на гідробіоту мало будівництво гребель і спрямлення русел річок. Рослинний покрив водних екосистем південної лісостепової частини регіону й у сучасний період зазнає істотного антропогенного впливу, який не обмежується наслідками агрогенної евтрофікації. Тут розташовані великі промислові підприємства та найбільші міста, у т.ч. Рівне та Здолбунів. Неочищені стічні води від точкових джерел забруднення потрапляють у місцеві річки і впливають на поширення чутливих до якості води гідрофітів. Тож відсутність раритетних видів і угруповань водних рослин, обмежене число гідрофітів у водних об'єктах лісостепової частини регіону є наслідком тривалого антропогенного впливу на водні екосистеми.